

Yrkesförarutbildningen för tung lastbil och släp

inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå

Rapport efter tematisk tillsyn
Diarienummer: SI 2022:7154

Citera gärna Skolinspektionens rapporter, men kom ihåg att uppge källa:
Skolinspektionen, rapportens namn och år.

Skolinspektionen, Tematisk tillsyn 2023

Diarienummer: 2022:7154

ISBN 123-12-12345-12-1

Innehållsförteckning

Förord	6
Sammanfattning	7
Nästan alla verksamheter har brister i utbildningen för yrkesförare med tung lastbil och släp.....	7
Över hälften av verksamheterna ger inte eleverna undervisning med de fordonstyper, arbetsmaskiner eller fordonskombinationer som ska ingå.....	8
Nästan samtliga verksamheter saknar ett korrekt rektorsbeslut om det arbetsplatsförlagda lärandet	8
Övningskörning utan uppsikt, samt brist på körning i mörker och halt väglag hos några verksamheter	9
Huvudmännen och rektorerna behöver ta ansvar för utbildningen	9
Inledning	11
Därför har Skolinspektionen genomfört tillsynen	11
Sammanhållen yrkesutbildning inom komvux för yrkesförare med tung lastbil och släp	12
Skolinspektionens tidigare erfarenheter från inspektion av yrkesutbildningar	12
Ett svagt fokus på skollagen och läroplanen samt begränsande faktorer riskerar att påverka utbildningen.....	13
Sammantagen riskbild inom yrkesförarutbildningen	13
Tillsynens syfte och innehåll	14
Två bedömningsområden i tillsynen	14
Tillsynens genomförande	14
Det här visar tillsynen	16
Brister kopplade till genomförande av körmomenten	17
Hos över hälften av verksamheterna får eleverna inte köra truck, hjullastare, hantera lastbilsmonterad kran och/eller köra olika fordonskombinationer	17
Övningskörning utan uppsikt, samt brist på körning i mörker och i halt väglag hos några verksamheter	19

Brister inom området genomförande och omfattning av vissa andra delar av utbildningen	20
Hos nästan samtliga verksamheter saknas korrekta beslut om apl.....	20
Flera verksamheter har sommaruppehåll.....	21
Brister i undervisningen av godshantering	21
Information om flera verksamheter har skickats till andra myndigheter.....	22
Bristerna kan få allvarliga konsekvenser	23
Avslutande kommentarer	24
Huvudmän och rektorer behöver känna till och ta ansvar för att kraven i författningarna realiserats i utbildningen.....	25
Det behövs tolkning och stöd kring författningskraven för utbildningen	26
Ytterligare inspektionsinsatser	27
Referenser	29
Bilaga 1: Författningsstöd	31
Stöd för tillsynen.....	31
Tillsynens bedömningsområden och bedömningsgrunder	31
Genomförande av körmomenten.....	31
Allmänna förutsättningar vid övningskörning och körträning samt omfattning av körträning	32
Körmomenten omfattar föreskrivna fordonstyper och fordonskombinationer.	32
Körmomenten sker i en skiftande trafikmiljö och i olika trafiksituationer	33
Genomförande och omfattning av utbildningens vissa andra delar	34
Läroledad undervisning och kontinuerligt bedrivna utbildning	34
Undervisningen omfattar vissa moment med koppling till säkerhet i trafiken och vid lastning	34
Rektors beslut om arbetsplatsförlagt lärande	35
Bilaga 2: Verksamheter och huvudmän i tillsynen	37
Bilaga 3: Metod	40
Urval	40
De utvalda verksamheterna	41

Tillsynsbeslut per verksamhet med utgångspunkt i utvalda bedömningsgrunder...	41
Empiri och insamlingsmetod	42
Intervjuer	43
Observationer	43
Dokumentstudier	44
Sammanställning, analys, bedömning och beslut.....	44

Förord

Skolinspektionen har genomfört en tematisk tillsyn av en av yrkesförarutbildningarna inom den kommunala vuxenutbildningen på gymnasial nivå. Den utbildning som har valts ut för tillsyn är det nationella yrkespaketet som har utformats för att ge kompetens till arbete som yrkesförare för tung lastbil och släp samt yrkeskompetensbevis.

En tematisk tillsyn är en detaljerad och systematisk granskning inom ett avgränsat område för att kontrollera att den verksamhet som granskas uppfyller de krav som följer av tillämplig författning. Denna tillsyn har inriktats mot att kontrollera två områden. Det handlar dels om *körmomenten* och dels om *vissa andra delar av utbildningen genomförs enligt ämnenas syfte, kursernas centrala innehåll och författningarnas krav i övrigt*. Det andra området avser valda delar (bedömningsgrunder) som har en koppling till säkerheten i trafiken, godshantering, huruvida utbildningen bedrivs kontinuerligt och om beslut fattats där det framgår vilka hela eller delar av utbildningens kurser som är arbetsplatsförlagda.

I denna rapport sammanfattas resultatet av tillsynen. Besluten i tillsynen har riktats till huvudmännen för de 28 verksamheter som har ingått i urvalet. Rapporten avser inte att ge en nationell bild av förhållandena som gäller för utbildningen. Genom beskrivningar av viktiga iakttagelser och bedömda brister inom de utvalda bedömningsområdena kan rapporten ge ett utvecklingsstöd för huvudmän och verksamheter som inte har ingått i tillsynen. Rapporten kan också utgöra ett kunskapsunderlag för berörda beslutsfattare och andra aktörer inom yrkesförarutbildningen. Vilka huvudmän och verksamheter som har omfattats av tillsynen framgår av bilaga 2.

Christian Floer har varit projektledare för tillsynen. Tina Sajjadi och Inger Sandberg har sammanställt rapporten.

Helén Ängmo
Generaldirektör
Statens skolinspektion

Sammanfattning

Kraven för en yrkesexamen inom kommunal vuxenutbildning (komvux) på gymnasial nivå är att eleven ska ha en av branschen godtagbar nivå av yrkeskunnande för att vara väl förberedd för yrkeslivet. En person som väljer att gå ett nationellt yrkespaket ska vara trygg i att utbildningen består av kurser som motsvarar kraven för anställning. Det är viktigt att eleverna får den utbildning som tillämpliga författningar anger, så att de får förutsättningar att arbeta säkert och professionellt i sina fortsatta yrkesliv. Brister inom utbildningen medför risker för olyckor och skador för såväl yrkesförare som andra människor och för gods och fordon, samt konsekvenser för ekonomin och miljön.

Syftet med denna tillsyn har varit att kontrollera om valda delar av yrkesförarutbildningen ger eleverna möjlighet att nå kompetenskraven på nationell nivå för yrkesförare med tung lastbil och släp. I tillsynen kontrollerade Skolinspektionen om körmomenten samt vissa andra delar av utbildningen genomförs enligt ämnenas syfte, kursernas centrala innehåll och författningarnas krav i övrigt. Valet av de delar av utbildningen som har kontrollerats i tillsynen utgår från tidigare erfarenheter och risksignaler med koppling till utbildningen.

Yrkesförarutbildningen i komvux kan anordnas antingen i huvudmännens (kommun/kommunförbund/region) egen regi, genom samverkansavtal mellan kommuner/regioner, eller genom entreprenadavtal med enskilda utbildningsanordnare. Skolinspektionen har besökt 28 utvalda verksamheter och där utfört tillsyn som resulterat i tillsynsbeslut. Besluten är riktade till huvudmännen som är ytterst ansvariga för utbildningen och att eleverna får den utbildning de har rätt till. Besöken i verksamheterna genomfördes under perioden december 2022–juni 2023.

Nästan alla verksamheter har brister i utbildningen för yrkesförare med tung lastbil och släp

Sammantaget visar tillsynen att det finns brister i utbildningen för yrkesförare med tung lastbil och släp hos nästan alla verksamheter som har ingått i tillsynen. Skolinspektionen har förelagt 25 av 28 verksamheter att åtgärda brister. Hälften av dem hade dessutom brister inom mer än ett område. Skolinspektionen ser allvarligt på de samlade resultaten av de konstaterade bristerna i denna tematiska tillsyn. Nedan sammanfattas de områden där flest verksamheter har fått beslut om att åtgärda brister. Vidare beskrivs några fall där Skolinspektionen även har lämnat uppgifter till andra myndigheter.

Över hälften av verksamheterna ger inte eleverna undervisning med de fordonstyper, arbetsmaskiner eller fordonskombinationer som ska ingå

Skolinspektionen har bedömt att utbildningen brister när det gäller dels körmomenten och dels hanteringen av lastbilsmonterad kran hos över hälften av verksamheterna som ingått i tillsynen. Det handlar om att elever inte alls fått genomföra körmoment när det gäller truckar, hjullastare, och/eller olika fordonskombinationer för godstransporter. Det handlar även om att elever inte har fått hantera arbetsmaskiner (lastbilsmonterad kran). Detta innebär att eleverna i dessa fall inte heller har fått hantera olika typer av gods med hjälp av dessa fordonstyper och arbetsmaskiner.

I andra fall har eleverna i viss utsträckning exempelvis fått köra truck, hjullastare och hantera lastbilsmonterad kran. Men undervisningen brister i att ge eleverna en praktisk möjlighet att hantera och lasta olika typer av gods och lastbärare. Skolinspektionen har konstaterat att fordonstyper, arbetsmaskiner eller fordonskombinationer saknas eller inte finns tillgängliga för eleverna i en tillräcklig omfattning.

Konsekvensen är att eleverna går miste om delar av utbildningens centrala innehåll och möjligheten att utveckla förmågor i enlighet med ämnesplanernas krav. Eleverna riskerar därmed att få luckor i sin yrkesförarkompetens. Bristerna i utbildningen medför konsekvenser för den enskilde eleven, för säkerheten i arbetslivet och för allmänheten i trafiken.

Nästan samtliga verksamheter saknar ett korrekt rektorsbeslut om det arbetsplatsförlagda lärandet

Hos nästan alla kontrollerade verksamheter har det funnits brister avseende att rektorn (eller annan utpekad person som fått uppgiften delegerad till sig) inte har fattat ett korrekt beslut om det arbetsplatsförlagda lärandet (apl) där det framgår vilka hela eller delar av kurser som ska genomföras under apl.

Ett sådant beslut förutsätter en dialog mellan verksamheter och arbetsplatser för att avgöra vilka moment som kan genomföras på den aktuella arbetsplatsen. Rektorn behöver dokumentera beslutet om vad lärandet på arbetsplatsen ska omfatta innan apl påbörjas. Rektorns beslut är således ett viktigt led i att kvalitetssäkra apl. Ytterligare ett syfte med beslutet är att riskbedöma arbetsplatsen. Detta för att elever, mot bakgrund av deras förutsättningar och kunskaper, inte ska utföra något som de inte har förutsättningar för att klara av. Konsekvensen av att innehållet i apl inte tydligt klargörs i ett skriftligt dokumenterat beslut innan apl genomförs är att det uppstår en osäkerhet för eleverna, apl-handledarna och även för de betygssättande lärarna kring vad som ska ingå samt vilka erfarenheter och kunskaper eleverna ska få. Det finns en risk för att kursmoment i utbildningen inte genomförs om det råder otydlighet mellan verksamheten

och apl-platsen om vilka kursmoment som eleverna förväntas att arbeta med.

Övningskörning utan uppsikt, samt brist på körning i mörker och halt väglag hos några verksamheter

I ett par verksamheter har elever fått övningsköra med tung lastbil och fordonskombination utan uppsikt på verksamhetens körområde. Att verksamheten har brustit gällande uppsikt vid körmomenten innebär en skaderisk för såväl människor som fordon.

I ett fall har Skolinspektionen förelagt huvudmannen att åtgärda en brist om att elever inte fått övningsköra i mörker och halt väglag med tung lastbil. Eleverna hade i denna del inte fått köra med tung lastbil i skiftande trafikmiljöer samt i olika trafiksituationer och väglag för att förberedas för situationer som de kommer möta i sitt yrke. Eleverna skulle till exempel ha givits möjlighet att köra med tung lastbil i mörker. Det handlar bland annat om att öva på ljusbehandling samt placering av fordon vid möte och omkörning med hänsyn till en begränsad sikt och halt väglag. Vid körning i halt väglag skulle eleverna ha givits en möjlighet att öva på tekniska funktioner för framkomlighet, och att anpassa hastigheten med hänsyn till väglaget.

Huvudmännen och rektorerna behöver ta ansvar för utbildningen

Tillsynen av de 28 verksamheterna har lett till beslut om föreläggande för 25 av verksamheterna. I samband med tillsynen i ett antal verksamheter har Skolinspektionen dessutom skickat information vidare till Arbetsmiljöverket, Skolverket, och/eller Transportstyrelsen.

Resultaten från tillsynen behöver ses i ljuset av att lastbilschaufförer (där godshantering ingår i yrket) är den yrkesgrupp som under senare år varit mest utsatt för dödsolyckor i arbetet. Transportbranschen hade dessutom under 2022 flest antalet anmälda arbetsolyckor med sjukfrånvaro. Samtidigt är behovet av utbildade yrkesförare stort och ytterligare utökning av yrkesutbildningar har föreslagits. Det är i detta sammanhang viktigt att slå vakt om ett långsiktigt arbete för att förebygga ytlighet och bibehålla kvaliteten i utbildningen.

Skolinspektionens kontroll av de utvalda områdena belyser också risken för konsekvenser för andra områden i utbildningen som inte ingått i denna tillsyn. Sådana områden är till exempel bedömning och betygssättning. Om eleverna inte får del av samtliga delar i utbildningen finns, utöver att de inte får den utbildning de har rätt att förvänta sig, en risk att de ges godkänt betyg på ett ofullständigt underlag.

Denna tillsyn visar att många lärare, rektorer, samt representanter för verksamheter och huvudmän inte är tillräckligt insatta i eller, alternativt inte har prioriterat, de författningskrav som ställs på utbildningen. Resultatet i tillsynen belyser behovet av ett ökat ansvarstagande hos

huvudmän och rektorer för att värna om att utbildningen ger eleverna förutsättningar för att vara väl förberedda för yrkeslivet.

För varje beslut där brister konstaterats i denna tillsyn genomför Skolinspektionen en uppföljning av huvudmännens arbete för att åtgärda bristerna. I det fall brister inte har åtgärdats riskerar huvudmannen skarpare ingripanden från Skolinspektionen. Ett första steg kan vara att Skolinspektionen förenar ett fortsatt föreläggande med vite.

Skolinspektionen kommer i uppföljningarna efter denna tillsyn även behöva beakta de förändringar som kan ha inträffat i de verksamheter som anordnas av den enskilda utbildningsanordnare som i september 2023 ansökt om rekonstruktion. Skolinspektionen vill i detta sammanhang framhålla huvudmännens ansvar utifrån elevernas rätt att fullfölja kurser/sammanhållna yrkesutbildningar.

Skolinspektionen vill peka på att ett alltför oprecist regelverk avseende yrkesförarutbildningen kan försämra huvudmännens och rektorernas förståelse för vad utbildningen ska omfatta. För att Skolinspektionen i tillsynen ska kunna kontrollera att eleverna får en fullgod och likvärdig utbildning som följer och omfattar aktuella ämnesplaner är det viktigt att de krav som ska följa av ämnesplanerna anges så konkret som möjligt. En otydlig reglering riskerar i förlängningen att försämra utbildningen och likvärdigheten för eleverna. En otydlig reglering kan också innebära att Skolinspektionen inte kan ingripa med sina skarpa verktyg i tillsynen.

Inledning

Brister i utbildningen av yrkesförare kan få allvarliga konsekvenser för eleverna och för omgivningen. Både i form av olyckor och skador för människor och gods, samt i form av konsekvenser för ekonomin och miljön. Lastbilschaufför är det yrke som under perioden 2011–2020 var mest utsatt för dödsolyckor i arbetet. 16 procent av alla dödsolyckor i arbetet under perioden drabbade lastbilschaufförer.¹ Den vanligaste orsaken till arbetsolyckor med dödlig utgång under åren 2013–2022 var förlorad kontroll över fordon eller andra transportmedel.² Transportbranschen hade under 2022 flest anmälda arbetsolyckor med sjukfrånvaro för både män och kvinnor.³ Truckförare var den yrkesgrupp som hade klart flest anmälda arbetsolyckor med sjukfrånvaro under åren 2019–2021.⁴

Vuxna som väljer att genomföra en yrkesförarutbildning inom komvux investerar engagemang, tid och ekonomi i sitt åtagande. De har rätt att förvänta sig en fullgod utbildning. Det vill säga en utbildning som möter de fastslagna målen, ämnenas syften, kursernas centrala innehåll och författningarnas krav i övrigt. Det är grundläggande att eleverna får omfattningen och innehållet i utbildningen som tillämpliga författningar anger för att kunna arbeta på ett yrkesmässigt kompetent och säkert sätt, samt för att kunna känna sig trygga på sin yrkesutbildning och i sitt kommande yrkesliv.

Därför har Skolinspektionen genomfört tillsynen

Genom en ändring i Skolinspektionens instruktion ska den löpande tillsynen av vuxenutbildning från och med 1 februari 2022 utövas på huvudmannanivå och skolnivå.⁵ Det angavs tidigare att den löpande tillsynen av vuxenutbildningen i huvudsak skulle ske på huvudmannanivå. Utredningen som föregick instruktionsändringen beskrev bland annat att det finns strukturella brister kring styrningen och ledningen av komvux på huvudmannanivå. Utredningen konstaterade vidare att kopplingen mellan huvudmannanivån och verksamhetsnivån är central vid granskningen av frågor kring styrning och ansvarsfördelning.⁶ Instruktionsändringen har således haft betydelse för Skolinspektionens beslut om att genomföra denna tillsyn av verksamheter som anordnar utbildningar för kompetens till arbete som yrkesförare med tung lastbil och släp.

---

¹ Arbetsmiljöverket. *Arbetsolyckor med dödlig utgång. En jämförelse av antalet dödsolyckor i arbete under åren 2011–2020*. s. 6, tillgänglig via Arbetsmiljöverkets webbplats, < <https://www.av.se/> >.

² Arbetsmiljöverket (2023). *Arbetssskador 2022 Occupational accidents and work-related diseases*. Rapport 2023:01, s. 52.

³ Per 1 000 sysselsatta under 2022. Arbetsmiljöverket (2023). *Arbetssskador 2022 Occupational accidents and work-related diseases*. Rapport 2023:01, s. 42–45.

⁴ Per 1 000 sysselsatta. Arbetsmiljöverket (2023). *Arbetssskador 2022 Occupational accidents and work-related diseases*. Rapport 2023:01, s. 47.

⁵ 2 § 3 st förordning (2011:556) med instruktion för Statens skolinspektion.

⁶ Statens offentliga utredningar (2020). *Samverkande krafter – för stärkt kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk*. SOU 2020:66, ss. 141 och 146–147.

Sammanhållen yrkesutbildning inom komvux för yrkesförare med tung lastbil och släp

I denna tillsyn har Skolinspektionen valt att kontrollera det nationella yrkespaketet⁷ inom fordon och transport som har utformats för att ge kompetens till arbete som yrkesförare med tung lastbil och släp, samt yrkeskompetensbevis. Yrkespaketet benämns *Yrkesförare Godstransporter*, 800 poäng. Det är det största paketet sett till antal elever. Under 2022 läste 1 008 elever (varav knappt 30 procent kvinnor och drygt 70 procent män) minst en kurs inom yrkespaketet.⁸ I yrkespaketet ingår fyra kurser.⁹ Dessutom ska utbildningen även ge eleverna möjligheten att få ett yrkeskompetensbevis (YKB) efter ett godkänt prov. Ett yrkeskompetensbevis behövs för alla som kör tunga fordon i yrkesmässig trafik.

Det nationella yrkespaketet är framtaget av Skolverket tillsammans med Transportstyrelsen och personer med en stor branschkunskap. Yrkespaketet ska svara mot de kompetenskrav som arbetsmarknaden ställer. En person som väljer att gå ett nationellt yrkespaket ska vara trygg i att utbildningen består av kurser som motsvarar kraven för en anställning.¹⁰

Förarutbildningen regleras av skolförfattningarna, men även av författningar om till exempel körkort och yrkesförarkompetens. Flera myndigheter (Skolinspektionen, Skolverket, Transportstyrelsen och Arbetsmiljöverket) har rätt att följa upp eller utöva tillsyn i olika delar av utbildningen. För en beskrivning av författningsstödet för Skolinspektionens tillsyn, se bilaga 1.

Skolinspektionens tidigare erfarenheter från inspektion av yrkesutbildningar

Skolinspektionens tidigare inspektion av yrkesutbildningar inom komvux pekar på några risker inom dessa utbildningar. En identifierad risk är att eleverna inte alltid får tillräckligt med tid för att träna på och utföra praktiska moment i en sådan grad som de skulle behöva för att utveckla praktiska förmågor.¹¹ När det gäller kvaliteten i huvudmännens uppföljning

⁷ De nationella yrkespaketen är framtagna av Skolverket i samråd med branschkunniga och de nationella programråden för att säkerställa att yrkespaketens kursinnehåll motsvarar kompetenskraven på nationell nivå inom olika yrkesområden. Sammanhållen yrkesutbildning är det reglerade begreppet i lag och förordning, men dessa utbildningar kallas i många sammanhang även för yrkespaket. Skolverket anger att inom vuxenutbildningen har begreppen yrkespaket eller kurspaket historiskt varit de begrepp som använts för en specifik sammansättning av kurser som är riktad mot ett visst yrkesområde. Se till exempel Skolverket (2017). *Redovisning av uppdrag om sammanhållna yrkesutbildningar samt stödinsatser under införandet av regionalt yrkesvux*. dnr 2016:1694 och 2017:702, 2017-12-15, s. 4. Fortsättningsvis används begreppet yrkespaket i denna rapport.

⁸ Skolverket, Komvux – Elever och kursdeltagare – Riksnivå. Tabell 9 B: *Antal elever på gymnasial nivå som läst minst en kurs inom ett yrkespaket kalenderåret 2022, uppdelat på typ av yrkespaket*.

⁹ Kurs Yrkestrafik - vux, 300 poäng (kurskod TRAYRK1), kurs Godstrafik, 200 poäng (kurskod GOSGOD0), kurs Godshantering - vux, 100 poäng (kurskod GODGOD1) och kurs Fordonskombinationer, 200 poäng, (kurskod TRAFOR0).

¹⁰ Skolverket (2017). *Nationella yrkespaket ska bidra till att fler får jobb*. Pressmeddelande, 2017-12-15.

¹¹ Skolinspektionen (2016). *Utbildningsanordnare med betygsrätt*, s. 5, 16 och 20.

och kontroll av yrkesinriktad komvux på entreprenad har Skolinspektionen tidigare konstaterat att huvudmannens uppföljning och kontroll inte är tillräckligt anpassad för att styra och säkerställa kvaliteten i utbildningen. Huvudmännen har stor tillit till de kommunala rektorerna när det gäller att ansvara för uppföljning och utveckling av verksamheten på entreprenad. Huvudmännen förlitar sig ofta på att rektorerna därmed har kontroll över verksamheten, trots att aktiviteter och åtgärder i en mycket begränsad omfattning dokumenteras och förs vidare till huvudmännen. Uppföljningen försvåras av att avtalen med enskilda utbildningsanordnare är allmänt hållna, och att kvalitetskrav (till exempel för apl) inte anges i en tillräcklig omfattning i avtalen.¹² Skolverket pekade år 2021 på fortsatta problem med att kvaliteten kring apl inte är fullgod och likvärdig. Rektorernas förståelse av och engagemang för apl i yrkesutbildningen påverkar i stor omfattning skolans arbete med apl. Här har huvudmännen också en viktig roll för att säkra ett uthålligt och ett systematiskt arbete vid till exempel rektors- och lärarbyten.¹³

Ett svagt fokus på skollagen och läroplanen samt begränsande faktorer riskerar att påverka utbildningen

Forskning visar att det finns en tendens att vuxenutbildningens mer allmänna målsättningar i skollagen och läroplanen hamnar i bakgrunden i yrkesutbildningarna. Bidragande faktorer är att kurserna ska genomföras på kort tid, vilket kan innebära att det bara finns tid för att omfatta delar av innehållet i en kurs. En kort undervisningstid kan också påverka vilka metoder som används i undervisningen. Andra faktorer som påverkar lärarnas undervisning är till exempel innehållet i de avtal som huvudmännen sluter med enskilda utbildningsanordnare. De formuleringar som finns i avtalen påverkar vilken utbildning eleverna får. Förutom detta kan branschspecifika normer och texter påverka riktningen på undervisningen (framför allt för yrkesutbildningar på gymnasial nivå). Styrdokumentet för komvux får därmed en begränsad styrande effekt.¹⁴

Sammantagen riskbild inom yrkesförarutbildningen

En yrkesutbildning där risksignaler har framkommit är yrkesförarutbildningen inom komvux på gymnasial nivå.¹⁵

---

¹² Skolinspektionen (2018). *Yrkesinriktad kommunal vuxenutbildning på entreprenad: Huvudmannens uppföljning av kvalitet*. s. 4 f, 20 ff. 40. Om apl, se även: Skolinspektionen (2013). *Arbetsplatsförlagt lärande: Lärlingsutbildningen för vuxna*. s. 6 f, 18 f.

¹³ Skolverket (2021). *Bättre apl. Redovisning av uppdrag om att utbilda handledare och stärka kvaliteten i arbetsplatsförlagt lärande (apl)*. Redovisning av regeringsuppdrag. dnr 2021:1099, s. 4 och s. 27 ff.

¹⁴ Andersson P. med flera (2023). *Lärares tolkning och tillämpning av styrdokument i kommunal vuxenutbildning*. rapport på uppdrag av Skolverket, dnr 2.7.4–2020:572, 2023-05-22, s. 124 ff. Se även Skolinspektionen (2016). *Utbildningsanordnare med betygsrätt*.

¹⁵ För närmare information om utbildningen se bland annat Skolverket och Transportstyrelsen (2021). *Förarutbildning inom gymnasieutbildning och kommunal vuxenutbildning. Ett myndighetsövergripande stödmaterial*. Skolverkets dnr 2021:591, Transportstyrelsen dnr TSFF 2021/1210.

Transportstyrelsens risksignaler handlar bland annat om att körträningen för yrkesförarkompetens riskerar att inte ha uppfyllt de krav som gäller, och att utbildningar har rapporterats som genomförda trots att elever saknat vissa kurser i utbildningen.¹⁶ Andra risker som indikerats är att utbildningarna genomförs under en kort kalendertid vilket kan leda till en tidspressad situation för eleverna och innebära mycket självstudier. Transportstyrelsens erfarenheter pekar vidare på att elever inte fått apl i den utsträckning de ska ha, att informationen och dokumentationen om vad eleven fått göra och lärt sig är ofullständig, samt att det saknas kommunikation mellan verksamheter och arbetsplatser.¹⁷

Sammantaget handlar det alltså om elevernas rätt till att få en utbildning som innebär att de får en av branschen godtagbar nivå av yrkeskunnande för att vara väl förberedda för yrkeslivet, samt att utbildningen därutöver genomförs på ett säkert sätt.¹⁸

Tillsynens syfte och innehåll

Syftet med tillsynen är att kontrollera om valda delar av yrkesförarutbildningen som anordnas av verksamheterna i komvux ger eleverna möjlighet att nå kompetenskraven på nationell nivå för yrkesförare med tung lastbil och släp. Valet av vilka delar av utbildningen som kontrollerats i tillsynen har utgått från en sammantagen riskbild med koppling till utbildningen.

Två bedömningsområden i tillsynen

I tillsynen har Skolinspektionen kontrollerat om *körmomenten*¹⁹ och *vissa andra delar*²⁰ av utbildningen genomförs enligt ämnenas syfte, kursernas centrala innehåll och författningarnas krav i övrigt. I bilaga 1 finns det en närmare beskrivning av vad Skolinspektionen har valt att kontrollera inom de båda bedömningsområdena och författningsstödet för tillsynen.

Tillsynens genomförande

Skolinspektionen har genom en instruktionsändring från och med 2022 ansvar för att även utöva löpande tillsyn över skolnivån i vuxenutbildningen.²¹ Tillsynen omfattar 28 verksamheter och har

---

¹⁶ Transportstyrelsen, informationsbrev. *Information till gymnasieskolor och kommunal vuxenutbildning*. 2020-02-28, uppdaterad 2021-05-18, dnr TSTT 2020/687. Se även Transportstyrelsens tillsynsrapport TSFF 2021/1897, 2021-07-13. Även via erfarenheter som framkommit från nätverk rörande fordons- och transportutbildningar inom gymnasieskolan och komvux. I nätverket ingår Arbetsförmedlingen, Skolinspektionen, Skolverket och Transportstyrelsen.

¹⁷ Utbyte med Transportstyrelsen inför Skolinspektionens tillsyn, 30 juni 2022.

¹⁸ Läroplan för vuxenutbildningen, 2. Övergripande mål och riktlinjer, 2.1 Kunskaper, Mål.

¹⁹ Körmoment används som ett samlingsbegrepp för begreppen körning, manövrering, övningskörning och körträning vilka är de begrepp som används i författningarna. Körträning är mer yrkesinriktad och avancerad jämfört med övningskörning för en körkortsbehörighet.

²⁰ För att avgränsa tillsynens omfattning begränsas den till sådant innehåll som har koppling till säkerhet i trafiken och vid godshantering utifrån skaderisken för människor, fordon och gods samt konsekvenser för ekonomin och miljön.

²¹ 2 §, 3 st förordning (2011:556) med instruktion för Statens skolinspektion.

genomförts på verksamhetsnivå. Yrkesförarutbildningen i komvux kan anordnas antingen i huvudmännens (kommun/kommunförbund/region)²² egen regi, genom samverkansavtal, eller genom entreprenad av enskilda utbildningsanordnare.²³ I tillsynen har 28 beslut fattats för de utvalda verksamheterna. Besluten är riktade till huvudmännen som är ytterst ansvariga för utbildningen samt att eleverna får den utbildning de har rätt till. De verksamheter och huvudmän som har omfattats av tillsynen framgår av bilaga 2. Drygt hälften av verksamheterna i tillsynen anordnas genom entreprenad av enskilda utbildningsanordnare och de övriga verksamheterna anordnas i kommunernas egen regi. Tillsynsbesöken har genomförts på plats i verksamheterna och kompletterats med digitala intervjuer. Dokumentanalyser och observationer samt intervjuer med elever, lärare, rektorer och olika företrädare för verksamheterna ligger till grund för besluten. För en mer utförlig beskrivning av metod och urval, se bilaga 3.

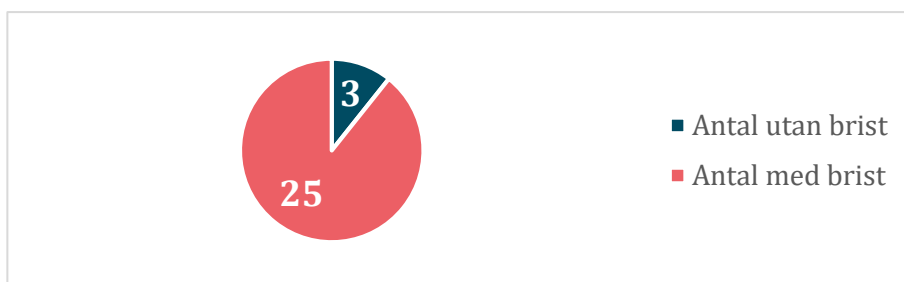
²² Fortsättningsvis i rapporten används kommun som ett samlingsbegrepp för kommun/kommunförbund/region.

²³ Det är endast kommuner/kommunförbund/regioner som får vara huvudman för komvux. Även när utbildningen anordnas genom entreprenad av en enskild utbildningsanordnare är det ytterst huvudmannen som ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med tillämpliga författningar.

Det här visar tillsynen

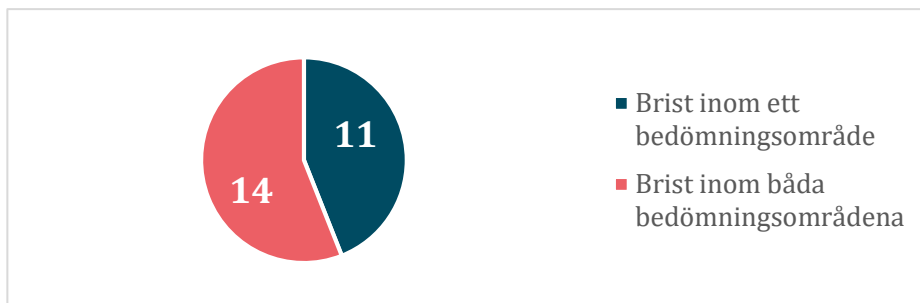
I följande kapitel beskrivs några samlade resultat från tillsynen. Utgångspunkten för sammanställningen är de tillsynsbeslut som fattats för de verksamheter som har ingått i tillsynen.²⁴ Sammantaget visar tillsynen att det inom de utvalda bedömningsområdena finns omfattande brister i relation till kraven i författningarna som reglerar denna utbildning. Av de 28 verksamheter som har ingått i tillsynen har 25 verksamheter haft brister. Beslut om föreläggande att åtgärda bristerna har riktats till huvudmännen för dessa verksamheter. Tre verksamheter har bedömts leva upp till författningarna för de bedömningsområden som har ingått i tillsynen. Ytterligare en verksamhet i urvalet har inte bedömts på grund av att huvudmannen valde att säga upp entreprenadavtalet med den enskilde utbildningsanordnaren i samband med att Skolinspektionen efterfrågade dokumentation från huvudmannen.²⁵

Diagram 1: Antal verksamheter med respektive utan brist inom de två bedömningsområdena, n=28.

I tillsynens två bedömningsområden har Skolinspektionen kontrollerat om *körmomenten* och *vissa andra delar av utbildningen* genomförs enligt ämnenas syfte, kursernas centrala innehåll och författningarnas krav i övrigt. Hälften av verksamheterna i tillsynen har haft brister inom båda bedömningsområdena.

Diagram 2: Antal med brist inom ett respektive två bedömningsområden, n=25

²⁴ Iakttagelser som konstaterats i samband med uppföljningar, av de verksamheter som bedömts ha brister, ingår inte i resultatsammanställningen och rapporten.

²⁵ Detta avser ett auktorisationsavtal mellan huvudmannen Solna kommun och den enskilda utbildningsanordnaren Bergstrands Utbildningar. Huvudmannen angav vid informationsinsamlingen inför tillsynen att avtalet hade avbrutits.

De två vanligaste bristerna inom tillsynens bedömningsområden är:

1. att körmomenten i undervisningen inte omfattar en eller flera av fordonen truck och hjullastare, arbetsmaskinen lastbilsmonterad kran, och/eller olika fordonskombinationer²⁶ för godstransporter. Vidare brister undervisningen i att ge eleverna praktisk möjlighet att hantera och lasta olika typer av gods och lastbärare.
2. att rektor inte fattar korrekta beslut om apl.

En brist som vi har sett hos två verksamheter är att elever har fått övningsköra utan uppsikt på verksamhetens körområde. Trots att det handlar om få verksamheter vill Skolinspektionen uppmärksamma bristen då den innebär en betydande risk för allvarliga skador för såväl förare som andra människor samt för fordon och gods.

Brister kopplande till genomförande av körmomenten

Inom området *genomförande av körmomenten*²⁷ handlar den vanligaste bristen om att körmomenten i undervisningen inte omfattat en eller flera av fordonen truck och hjullastare, eller arbetsmaskinen lastbilsmonterad kran, samt olika fordonskombinationer för godstransporter. Över hälften av utbildningsanordnarna brister gällande detta. Hos två verksamheter fann Skolinspektionen även att eleverna övningskörde lastbil utan uppsikt på körområdet, vilket är en brist.

Hos över hälften av verksamheterna får eleverna inte köra truck, hjullastare, hantera lastbilsmonterad kran och/eller köra olika fordonskombinationer

Brister gällande att körmomenten i undervisningen inte omfattar, truckar, hjullastare, lastbilsmonterad kran och/eller olika fordonskombinationer för godstransporter förekommer hos över hälften av verksamheterna. Bristen handlar om att truckar, hjullastare, lastbilsmonterad kran och/eller olika fordonskombinationer saknas eller inte finns tillgängliga för eleverna, eller att det inte finns tid för att genomföra delar av utbildningen som inkluderar dessa. Vid en verksamhet har flera elever inte fått köra tung lastbil med släp. Det finns flera exempel på verksamheter där lärare och rektorer bekräftar att eleverna saknar tillgång till en eller flera av fordonen hjullastare och truck, eller arbetsmaskinen lastbilsmonterad kran och/eller olika fordonskombinationer.

---

²⁶ Med fordonskombinationer avses en kombination av dragfordon som kopplas samman med olika typer av släpfordon, vilka ofta har olika kopplingsutrustning (exempelvis bygelkoppling och pivåkoppling). En tung lastbil kan exempelvis sammankopplas med släp, påhängsvagn (semitrailer) eller dolly. Olika fordonskombinationer har varierande köregenskaper exempelvis vid backning, bromsning och svängradie. Eleven behöver under sin utbildning få förutsättningar att hantera olika fordonskombinationer på ett trafiksäkert i sitt kommande arbetsliv.

²⁷ Körmoment används som ett samlingsbegrepp för begreppen körning, manövrering, övningskörning och körträning vilka är de begrepp som används i författningarna. Körträning är mer yrkesinriktad och avancerad jämfört med övningskörning för en körkortsbehörighet.

Företrädare för en enskild anordnare/entreprenör beskriver att de kan tillhandahålla hjullastare och lastbilsmonterad kran i utbildningen, men att de behöver avropas centralt och detta görs enbart i de fall en elev aktivt önskar det. Detta har fått till följd att obligatoriska inslag i utbildningen inte har genomförts av samtliga elever. Det framkom vid Skolinspektionens tillsyn att den kommunala rektorn inte var medveten om att eleverna saknade tillgång till fordonet eller arbetsmaskinen. Rektorn ansåg inte att möjligheten att avropa fordonet och arbetsmaskinen om en elev aktivt önskar det var tillräcklig.

Det finns också exempel på en verksamhet som hyr in hjullastare vid olika tillfällen för att eleverna ska få möjlighet att köra, manövrera och hantera gods med hjullastare. Eleverna berättar dock vid intervjuer att de inte i förväg har informerats om vilka dagar möjligheten att köra hjullastare har funnits. Det har gjort att vissa elever som inte har varit på plats missat de få tillfällen som har varit. Enligt läraren fanns det ingen plan för hur de elever som inte har kört hjullastare ska få tillgodogöra sig denna del av kursen.

Det framkommer i flera fall att elever som ersättning för riktiga fordon och arbetsmaskiner har fått öva på att köra och manövrera lastbilsmonterad kran, hjullastare och/eller fordonskombinationer i simulator. En lärare vid en verksamhet uppger att elever kan uppnå betyget A genom att köra hjullastare enbart i en simulator. Skolinspektionen vill här betona att kravet för att elever ska få undervisning i enlighet med det aktuella ämnets syfte och centrala innehåll är att de får köra och hantera riktiga truckar, hjullastare, lastbilsmonterad kran och olika fordonskombinationer. En simulator kan endast användas som ett komplement till en sådan körning och hantering.

I två fall hänvisar huvudmannen eller rektorn till att verksamheterna ska ge eleverna en möjlighet att köra, manövrera och hantera gods med hjälp av truck, hjullastare och lastbilsmonterad kran samt köra olika fordonskombinationer i utbildningen. I samband med tillsynerna framkommer det dock att det inte har skett någon uppföljning av om de enskilda anordnarna levererar enligt avtal.

Att det saknas truck, hjullastare och lastbilsmonterad kran samt att elever inte får köra olika fordonskombinationer innebär att eleverna går miste om delar av det centrala innehåll som utbildningen ska innehålla. Undervisningen ger därmed inte eleverna förutsättningar att exempelvis utveckla sin förmåga att framföra truckar och arbetsmaskiner i skiftande miljöer, eller att använda tilläggsaggregat och övrig godshanteringsutrustning kopplad till truckar och arbetsmaskiner. Inte heller ges de en möjlighet att utveckla färdigheter i fråga om att köra med fordonskombinationer för godstransporter på ett trafiksäkert sätt i varierande trafikmiljöer.

Övningskörning utan uppsikt, samt brist på körning i mörker och i halt väglag hos några verksamheter

En del brister förekommer hos få verksamheter, men är angelägna att belysa utifrån perspektivet att de medför risker för olyckor och skador för såväl yrkesförare som andra människor och för gods och fordon, samt konsekvenser för ekonomin och miljön. Skolinspektionen har i ett par fall konstaterat att elever får övningsköra med lastbil ensamma på körområdet vid verksamhetens lokaler utan uppsikt. Lärarna vid dessa verksamheter menar att de har gjort en bedömning av elevernas kunskaper och att de har bedömt att eleverna klarar att köra självständigt. Rektorn för den ena verksamheten är medveten om att det händer att elever kör själva på körområdet när lärare övningskör eller körtränar på vägar med andra elever. Samma rektor berättar även att det inte finns någon rutin för hur övningskörning ska bedrivas.

Lärare i den andra verksamheten uppger att de inte vet om det finns en rutin kring hur övningskörningen ska bedrivas. Rektorn säger att det alltid ska finnas en lärare på körområdet när elever kör, men hen kan inte med säkerhet säga att det är så.

Skolinspektionen vill betona att det inte är tillåtet att elever övningskör eller körtränar utan uppsikt. Enligt körkortsförordningen ska den person som har uppsikt över övningskörningen antingen följa med i bilen vid den körandes sida, eller ha kontakt i samma trafiksituation med den som övningskör. Enligt förordningen om yrkesförarkompetens ska den lärare som har uppsikt över eleven vid körträning följa med i bilen.

En annan allvarlig brist som konstaterats hos en verksamhet är att elever inte har fått öva körning i mörker och i halt väglag. Enligt Skolinspektionen ska kursen Godstrafik 200 poäng innefatta körning i mörker och halt väglag med tung lastbil.

Lärare vid verksamheten berättar att arbetstiderna inte möjliggör övningskörning under de timmar då det är mörkt ute. Lärare berättar att övningskörning i mörker och på halt väglag kan vara väldigt svårt att genomföra praktiskt vid olika årstider och att de då har en teoretisk genomgång av dessa moment istället. Huruvida eleverna faktiskt får övningsköra i mörker och vid halt väglag är alltså beroende av vädersituationen. Huvudmannen och verksamheten hade innan Skolinspektionen påbörjat tillsynen inte genomfört några anpassningar för att påverka förutsättningarna. Exempelvis genom att lägga övningskörning tidigt på morgonen eller senare på eftermiddagen under vintermånaderna för att eleverna skulle få köra i mörker. Trots att flertalet elever varken fått köra i mörker eller i halt väglag framgår det av samtliga elevers utbildningskort²⁸ att de fått genomföra momenten under maj-juni. Det

---

²⁸ För varje elev som har påbörjat sin utbildning vid en trafikskola ska ett utbildningskort föras. På utbildningskortet ska både teori- och körlektioner redovisas. Transportstyrelsens författningssamling. *Transportstyrelsens föreskrifter om ändring i Vägverkets föreskrifter (VVFS 2006:65) om trafikskolor.* TSFS 2018:5.

framgår dock inte av lärarens dokumentation om eleverna har fått genomföra momenten körning i mörker och i halt väglag praktiskt eller teoretiskt. Det har inte heller vid intervjun med den ansvarige läraren kunnat klargöras vad eleverna faktiskt fått genomföra.

Brister inom området genomförande och omfattning av vissa andra delar av utbildningen

Hos de verksamheter som har ingått i tillsynen handlar de vanligaste bristerna inom bedömningsområdet om att rektorer inte fattat korrekta beslut om apl. Nästan samtliga verksamheter som har ingått i tillsynen har bedömts ha brister vad det gäller rektors beslut om apl. Det framkommer vidare dels att fem verksamheter har haft sommaruppehåll i utbildningen på ett sätt som strider mot skollagen, och dels att fyra verksamheter har haft brister kopplade till undervisningen i godshantering.

Hos nästan samtliga verksamheter saknas korrekta beslut om apl

Bristerna gällande apl har konstaterats hos nästan alla verksamheter som har ingått i tillsynen, och bristerna är snarlika. Bristerna handlar om att rektor, eller annan utpekad person som har fått uppgiften delegerad till sig inte har fattat korrekta beslut där det framgår vilka hela eller delar av kurser som ska förläggas till apl.

Hos flera verksamheter där det saknas ett korrekt beslut om apl menar rektorerna att det är upp till lärarna att bestämma vilka delar som ska genomföras på apl, och att apl-plats anpassas till elevens förkunskaper och den aktuella kursen. Lärare från flera olika verksamheter lyfter att de inte har möjlighet att bestämma vad eleverna ska göra på apl, utan att det är upp till varje apl-plats att avgöra. Elever från flera olika verksamheter berättar att de före sin apl inte vet vad de kommer att få göra under sin apl.

I tillsynsbesluten har Skolinspektionen tydliggjort kraven avseende rektorns beslut om arbetsplatsförlagt lärande. Rektorn ska fatta beslutet innan det arbetsplatsförlagda lärandet påbörjas och beslutet ska dokumenteras. Vidare behöver rektorn besluta om vilka delar av en kurs som ska förläggas till apl utifrån samråd med den aktuella arbetsplatsen om vad som är möjligt. Enligt Skolinspektionen är det viktigt att rektorn i sitt beslut tar ställning till vilka delar av de aktuella kurserna som ska genomföras som apl. Detta förutsätter en dialog mellan verksamheterna och arbetsplatserna.

Rektorns beslut är ett viktigt led i att kvalitetssäkra apl. Ett ytterligare syfte med beslutet är att riskbedöma en arbetsplats. Detta är för att elever inte ska utföra något som de inte har kunskaper och förutsättningar att klara av. Att det finns ett dokumenterat beslut om apl där det framgår vilka moment eleven ska utföra är också viktigt för att kunna följa upp att eleverna verkligen får hela den utbildning som de har rätt till. En konsekvens av att innehållet i apl inte tydligt har klargjorts är att det uppstår en osäkerhet för eleverna och även för de betygssättande lärarna kring vad som har ingått

under apl, vilka erfarenheter och kunskaper eleverna har fått och hur de ska bedömas.

Flera verksamheter har sommaruppehåll

Fem av de granskade verksamheterna bedöms ha brister rörande att utbildningen inte bedrivs kontinuerligt under hela året. I samtliga fall handlar det om ett sommaruppehåll då eleverna inte får en lärarledd undervisning. Vid vissa verksamheter hänvisas eleverna till självstudier men utan handledning från lärare.

Av Skolinspektionens utredningar framgår det att uppehållen inte är en anpassning till enskilda elevers behov och förutsättningar. Att utbildningen inte bedrivs kontinuerligt under hela året kan innebära att det tar längre tid för eleverna att fullfölja utbildningen. Det skulle kunna riskera att försena elevernas möjligheter att söka arbete som yrkesförare på arbetsmarknaden.

Brister i undervisningen av godshantering

Kursen Godshantering – vux, 100 poäng (Godshantering) behandlar godshantering med hjälp av truckar, maskiner och olika typer av lastbärare. Den behandlar också lastning, lossning och lastsäkring av gods, samt lagar och andra bestämmelser som reglerar en yrkesmässig godshantering. I dessa centrala delar har Skolinspektionen funnit brister vid några verksamheter.

Eleverna får inte hantera olika typer av gods med hjälp av truck, hjullastare och lastbilsmonterad kran. En underleverantör till en enskild anordnare menar att hen inte har fått några instruktioner i samband med att en truckutbildning beställdes. Truckinstruktören förtydligar att beställningen innebar att eleverna endast skulle ges godkänt eller icke godkänt på kursen. Utbildningen utformades på ett sätt som innebar att elever inte fick prova att hantera olika typer av gods i bekanta och nya situationer, vilket är en del av kriteriet för att uppnå betyget A i kursen. Den betygsättande läraren, tillika ansvarig för kursen Godshantering berättar att hen inte hade varit med och planerat utformningen eller innehållet av truck- och hjullastarutbildningen. Till Skolinspektionen berättar rektorn att hen inte känner till vilket avtal som hade upprättats mellan den enskilda utbildningsanordnaren och underleverantören.

Eleverna får inte genomföra lastsäkring. Eleverna berättar även att de endast vid ett tillfälle och med en typ av spännband fått prova på att lastsäkra. Den övriga undervisningen kring lastsäkring har varit teoretisk. Eleverna har exempelvis aldrig fått lastsäkra gods inför transporter. Lärarna berättar att eleverna vid tiden för kursens genomförande inte hade fått utbildning i att köra, manövrera och hantera gods med truck varför det inte gick att genomföra lastning av gods praktiskt vid kursens genomförande.

Att elever exempelvis inte får prova på att hantera olika typer av gods med föreskrivna fordonstyper gör att undervisningen brister i förhållande till vad eleverna faktiskt ska få öva på och lära sig. Det innebär också att elever går miste om att kunna förvärva de kunskaper och den kompetens som krävs för att vara förberedd på att hantera de situationer som uppstår för en yrkesförare. Detta innebär skaderisker för människor och gods, samt konsekvenser för ekonomin och miljön.

Eleverna får inte hantera olika lastbärare. Det framkommer hos flera verksamheter att elever inte har fått träna på att hantera olika typer av lastbärare. Vid tillsynen av en verksamhet berättar lärarna att problem med tillgång till exempelvis personal, lokaler, maskiner och utrustning har gjort att alla elever inte har fått prova på att hantera olika typer av lastbärare. Vid verksamheten har lärarna vid tiden för tillsynen inte kännedom om ifall eleverna faktiskt har provat att hantera olika typer av lastbärare eller inte. Lärarna uppger att det beror på att flera lärare slutat och att de nu undervisande lärarna inte har haft en möjlighet att ta del av dokumentationen om praktiska moment för varje enskild elev. Av dokumentationen som Skolinspektionen har fått av huvudmannen efter tillsynsbesöket framgår det att verksamheten saknar dokumentation som stödjer att eleverna har hanterat lastbärare under utbildningen.

Information om flera verksamheter har skickats till andra myndigheter

I samband med den genomförda tillsynen av sex verksamheter har Skolinspektionen skickat information vidare till Skolverket, Arbetsmiljöverket eller Transportstyrelsen. I ett fall har information om en verksamhet skickats till två av myndigheterna.

Information har i tre fall lämnats till Skolverket mot bakgrund av Skolverkets ansvar för att följa upp vilka utbildningar statsbidraget har använts till och hur bidraget har använts enligt förordningen (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning. Det framgick i en verksamhet att stora och centrala delar av kursen Godshantering inte hade genomförts eller hade genomförts i liten utsträckning, vilket är en av de kurser som ingår i yrkespaketet som huvudmannen har ansökt om statsbidrag för. Exempelvis hade inga elever fått möjligheten att överhuvudtaget manövrera, köra, samt hantera olika typer av gods med truck innan kursen var avslutad och betygssatt. Flera av dessa elever hade inte heller fått möjligheten att köra, manövrera, samt hantera olika typer av gods med lastbilsmonterad kran och hjullastare. I de andra två fallen har Skolinspektionen skickat information om att apl inte har genomförts i enlighet med den gällande regleringen. Närmare bestämt har elever inte fått apl eller inte fått apl i den omfattning som krävs för att kommunen ska vara berättigad till statsbidrag för apl.

Information har i två fall skickats till Arbetsmiljöverket. I det ena fallet handlade det om att eleverna övningskört truck och hjullastare utan uppsikt på verksamhetens körområde. I det andra fallet handlade det om

att elever ibland fått köra med tung lastbil och fordonskombination utan uppsikt på verksamhetens körområde.

Skolinspektionen har i två fall skickat information till Transportstyrelsen som rör felaktigt ifyllda utbildningskort för YKB – körning²⁹. Vid verksamheterna hade körtillfällen registrerats och signerats som inte hade genomförts. Vid en av verksamheterna har eleverna trots bristande övningkörning även skickats till Transportstyrelsen för praktiskt kunskapsprov.

Bristerna kan få allvarliga konsekvenser

Skolinspektionen konstaterar sammanfattningsvis att flera av de brister som uppmärksammas i samband med tillsynen av yrkesförarutbildningen är allvarliga. Det gäller dels utifrån ett elev- och utbildningsperspektiv, men även utifrån ett bransch- och samhällsperspektiv. Flera av de brister som Skolinspektionen har bedömt finns i utbildningen påverkar vilka kunskaper och färdigheter eleverna kommer att ha med sig i sitt arbete som yrkesförare inom godstransport.

Bristande kompetens hos yrkesförare kan påverka deras förutsättningar att hantera och klara av situationer som uppstår i arbetet. Luckor i elevernas kompetens kan i förlängningen leda till att yrkesförare riskerar egen skada och skador för andra människor. Bristerna i utbildningen (gällande exempelvis godshantering) gör att eleverna går miste om att ha en av branschen godtagbar nivå av yrkeskunskaper för att vara väl förberedda för yrkeslivet. Det kan till exempel få konsekvenser för ekonomin och miljön till följd av olyckor med en grund i en alltför svag yrkesmässig hantering av gods och fordon.

---

²⁹ YKB- Yrkeskompetensbeviset utfärdas efter att en grundutbildning eller en fortbildning har genomgåts med ett godkänt prov. En förutsättning för att få ett yrkeskompetensbevis är också ett giltigt körkort för det fordonslag som utbildningen avser.

Avslutande kommentarer

Behovet av utbildade yrkesförare är stort och många åkerier uppger att de behöver anställa lastbilsförare i närtid.³⁰ För att möta bristen på arbetskraft har ytterligare utökningar av yrkesutbildningar föreslagits.³¹ Samtidigt är lastbilschaufförer det yrke som under senare år varit mest utsatt för dödsolyckor i arbetet.³² Det är i detta sammanhang viktigt att slå vakt om ett långsiktigt arbete för en fullgod utbildning i relation till författningarna. Huvudmän och rektorer behöver värna om utbildningen och ta tydligt ansvar för att kraven i författningarna realiserar i alla delar, oavsett vem som bedriver utbildningen.

Yrkesförarutbildningen inom komvux på gymnasial nivå ska följa de författningar som reglerar utbildningens omfattning och innehåll. När delar av kraven inte följs alls eller förminskas skapas risker i det yrkesliv som väntar eleverna. Det är risker som kan drabba yrkesförarna såväl som de människor som finns i miljöer där lastning, transport och lossning sker. Förutom detta riskeras skador på fordon, gods och miljö.

De vuxna som söker sig till utbildningen gör ett åtagande i form av engagemang, tid och ekonomi. De har rätt att förvänta sig en utbildning som möter kraven i författningarna. För 25 av de 28 verksamheterna har tillsynen dock resulterat i beslut om förelägganden. Över hälften av verksamheterna har också bedömts ha brister inom flera av de områden som har ingått i tillsynen. Skolinspektionen ser allvarligt på att flera verksamheter saknat centrala delar i utbildningen med bäring på elevernas yrkeskunskande. Exempelvis att kunskaper och färdigheter som krävs för att ta körkort för tung lastbil prioriteras medan andra delar som hör till yrket, så som lastning och lossning, förminskas eller saknats helt. Andra oroande resultat i tillsynen har varit bristande uppsikt vid övningskörning.

Tillsynen inom de utvalda bedömningsområdena visar också på stora skillnader mellan huvudmän och verksamheter. Ett fåtal har inte bedömts ha brister inom bedömningsområdena samtidigt som många andra har flera och omfattande brister.

I september 2023 (efter att samtliga tillsynsbeslut hade fattats i denna tillsyn) meddelade den enskilda utbildningsanordnaren, som genom entreprenadavtal anordnar utbildningen i åtta av verksamheterna som ingår i tillsynen, att bolaget har ansökt om företagsrekonstruktion.³³ Den enskilda utbildningsanordnaren uppgav i samband med detta att

---

³⁰ Transportfackens Yrkes- och Arbetsmiljönämnd (TYA) (2023). *TYAs Trendindikator – kompetensbehov. En undersökning om rekryteringsbehovet och andra frågor som berör åkerinäringen.* Enkätundersökning, 2023.07, augusti 2023.

³¹ Regeringskansliet. *Fler platser på yrkesutbildningar som leder till jobb.* Pressmeddelande, 2023-09-12.

³² Arbetsmiljöverket. *Arbetsolyckor med dödlig utgång. En jämförelse av antalet dödsolyckor i arbete under åren 2011–2020.* s. 6, tillgänglig via Arbetsmiljöverkets webbplats, < <https://www.av.se/> >.

³³ Pressmeddelande, 2023-09-04, *YA Holdings dotterbolag YrkesAkademin AB ansöker om företagsrekonstruktion.*

yrkesutbildningar inom komvux med allt för få deltagare kommer att påverkas under processen.

Skollagen fastslår att en elev har rätt att fullfölja den kurs som den har blivit antagen till.³⁴ Motsvarande gäller även för en elev som är antagen till en sammanhållen yrkesutbildning.³⁵ Huvudmännen (kommunerna) ansvarar därmed för att den elev som har antagits till en sammanhållen yrkesutbildning får fullfölja den.

Skolinspektionen kommer i uppföljningen efter tillsynen behöva beakta de förändringar som kan ha inträffat i verksamheterna. I detta sammanhang vill Skolinspektionen framhålla huvudmännens ansvar utifrån elevernas rätt att fullfölja utbildningen och vikten av att huvudmannen vidtar de åtgärder som krävs så att elevernas utbildning kan fortsätta.

Denna tillsyn av yrkesförarutbildningen för tung lastbil och släp är den första inom den kommunala vuxenutbildningen som närmare och mer detaljerat omfattat verksamhetsnivån. Skolinspektionen fick ansvar för en löpande tillsyn på skolnivå (verksamhetsnivå) i och med 2022 års ändring av myndighetens instruktion. För varje beslut där föreläggande om åtgärder beslutats genomför Skolinspektionen en uppföljning av huvudmännens arbete för att åtgärda bristerna. I det fall brister inte har åtgärdats riskerar huvudmännen skarpare ingripanden från Skolinspektionen. Ett första steg kan vara att Skolinspektionen förenar ett fortsatt föreläggande med vite.

Huvudmän och rektorer behöver känna till och ta ansvar för att kraven i författningarna realiserar i utbildningen

Sammantaget pekar resultaten från tillsynen av yrkesförarutbildningen på att det finns lärare, rektorer, representanter för verksamheter och huvudmän som inte fullt ut har tagit ansvar för och införlivat de krav som ställs i författningarna kopplat till centralt innehåll och till ämnens syfte. I flera fall har de intervjuade rektorerna inte känt till bristerna som Skolinspektionen funnit.

Tillsynen har visat på att specifika krav i till exempel ämnesplaner inte har omfattats i genomförandet av utbildningen. Det har bland annat handlat om en bristande tillgång till fordon och utrustning hos verksamheterna eller att simulatorer har ersatt praktisk körning och manövrering av arbetsmaskiner. Delar av kurser har i vissa fall helt uteblivit. Vilket bidragit till att eleverna inte haft möjlighet att tillgodogöra sig och visa kunskaper för betyget A. Skolinspektionen har tidigare pekat på att studietakten inom komvux ofta styrs av huvudmännens och verksamheternas prioriteringar, snarare än elevernas förutsättningar och behov.³⁶

³⁴ 20 kap. 9 § skollagen.

³⁵ Skolväsendets överklagandenämnd, dnr 2020:248, beslut 2020-06-18.

³⁶ Se bland annat Skolinspektionen (2018). *Yttrande över En andra och en annan chans - ett komvux i tiden* (SOU 2018:71). Remissyttrande, dnr 2018:7743.

Tillsynen har också uppmärksammat att huvudmän, rektorer och lärare ofta hänvisar till olika typer av utbildningsintyg och tillhörande partsgemensamma riktlinjer för truck och lasbilsmonterad kran istället för beskrivningen av kursens syfte, centrala innehåll och de betygskriterier som finns i Skolverkets ämnesplaner. Forskning har också lyft att lärarna särskilt i yrkesutbildningarna har att förhålla sig till betygssystem och kunskapskrav parallellt med delvis andra krav som branscherna formulerar.³⁷

Skollagen fastslår att huvudmännen på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt ska planera och följa upp utbildningen, analysera orsakerna till uppföljningens resultat och utifrån analysen genomföra insatser i syfte att utveckla utbildningen. På skolenhetsnivå ansvarar rektorerna för kvalitetsarbetet.³⁸ Skolinspektionen har sedan tidigare pekat på att vuxenutbildningen i många fall hamnar i skymundan i huvudmännens utvecklingsarbete.³⁹ Rektorerna och huvudmännen behöver se till att kraven i författningarna realiserar i utbildningen. Tillsynen inom de utvalda områdena pekar dock på risker för utbildningen då vissa rektorer uttrycker en bristande kännedom om verksamhetens innehåll och bedrivande.

En tydlig styrkedja med utgångspunkt i författningskraven behövs också i de fall då verksamheter anlitar underleverantörer som inte är helt förtrogna med ämnenas syften, kursernas centrala innehåll eller betygskriterierna vid utformningen av undervisningen. Många rektorer uppger också i Skolinspektionens intervjuer att de litar på att verksamheterna (och i förekommande fall underleverantörerna) ger utbildning i den omfattning som krävs av författningarna. Här behövs istället vägledning, tydliga krav och uppföljning från huvudmännen och rektorerna, oavsett vem som bedriver utbildningen. Behovet av rektorernas och huvudmännens ansvarstagande är särskilt tydligt i verksamheter som präglas av en hög personalomsättning och en hög andel obehörig personal. Detta kan också vara ett förebyggande arbete så att elever inte hoppar av utbildningar som inte motsvarar det eleverna har rätt att förvänta sig mot bakgrund av författningskraven.

Det behövs tolkning och stöd kring författningskraven för utbildningen

Författningarna avseende komvux präglas generellt av att skolformen ska vara flexibel och att utrymmet för anpassning till elevers förutsättningar ska vara stort. När det gäller yrkesförutbildningen finns det enligt Skolinspektionen en risk för att ett alltför oprecist regelverk kan försämra utbildningen och likvärdigheten för eleverna samt även för Skolinspektionens möjlighet att utöva tillsyn. Iakttagelser från tillsynen

---

³⁷ Andersson P. med flera (2023). *Lärares tolkning och tillämpning av styrdokument i kommunal vuxenutbildning*. rapport på uppdrag av Skolverket, dnr 2.7.4–2020:572, 2023-05-22, s. 139.

³⁸ 4 kap. 3–7 § skollagen.

³⁹ Se bland annat Skolinspektionen (2018). *Yttrande över En andra och en annan chans - ett komvux i tiden* (SOU 2018:71). Remissyttrande, dnr 2018:7743.

indikerar att huvudmän inte fullt ut förstått vilka krav som ställs i tillämpliga författningar. Vissa krav exempelvis avseende centralt innehåll i undervisningen är oprecist utformade. Skillnaderna mellan i vilken omfattning elever ges tillfälle att exempelvis övningsköra eller öva på att hantera gods med olika typer av fordon kan variera stort mellan verksamheterna även i de fall fordonen finns att tillgå. Denna skillnad förstärks troligen av att det saknas en reglering om garanterad undervisningstid. Att Skolinspektionen i denna tillsyn funnit brister i fråga om rektorernas beslut om apl i ett stort antal ärenden indikerar vidare att det kan finnas ett behov av en tydligare reglering av vilka krav som ställs på formerna för ett sådant beslut, alternativt ytterligare stöd för rektorerna vid genomförande av uppgiften.

Skolinspektionen har tidigare framhållit vikten av konkretion i ämnesplanerna. För att tillsynen ska kunna kontrollera att eleverna får en fullgod och likvärdig utbildning som följer och omfattar aktuella ämnesplaner så är det viktigt att de krav som ska följa av ämnesplanerna anges så konkret som möjligt.⁴⁰ Det gäller särskilt vilket centralt innehåll som ska vara obligatoriskt att behandla i undervisningen. En otydlig reglering som inte kan användas i tillsynen riskerar att försämra utbildningen och likvärdigheten för eleverna och kan innebära att Skolinspektionen inte kan ingripa med sina skarpa verktyg i situationer då huvudmän inte ger eleverna det innehåll som stadgas i ämnesplanerna (exempelvis på grund av att det är dyrt att införskaffa den utrustning som krävs i undervisningen).⁴¹

Ytterligare inspektionsinsatser

Skolinspektionen ser allvarligt på det som framkommit i tillsynen. Det är huvudmännens och rektorernas ansvar att säkerställa att eleverna får den utbildning de har rätt till och som ger dem förutsättningar för att arbeta säkert och professionellt i sitt fortsatta yrkesliv. Resultatet av denna tillsyn visar att det finns ett behov av en utökad omfattning av inspektion på verksamhetsnivån i komvux. Det är allvarligt att det förekommer att elever går miste om viktiga delar i sin utbildning. De saknar då kunskaper som är viktiga för yrket. Detta riskerar även att få konsekvenser för andra områden i utbildningen som inte ingått i denna tillsyn. Sådana områden är till exempel bedömning och betygssättning. Om eleverna inte får del av samtliga delar i utbildningen finns, utöver att de inte får den utbildning de har rätt att förvänta sig, en risk att de ges godkänt betyg på ett ofullständigt underlag. Mot bakgrund av bland annat denna tillsyn initierar Skolinspektionen fortsatt inspektion av utbildningen inom komvux. En

---

⁴⁰ Jämför HFD 2020 ref. 28.

⁴¹ Skolinspektionen (2023). *Yttrande över remiss avseende förslag till föreskrifter med anledning av införandet av ämnesbetyg i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och som särskild utbildning på gymnasial nivå*. Remissyttrande, dnr 2023:740. 2023-03-21.

kvalitetsgranskning planeras bland annat under 2024 om rektorernas arbete för rättvisande och likvärdiga betyg inom komvux på entreprenad.

Iakttagelser i denna tillsyn har också föranlett att information lämnats till andra ansvariga myndigheter. Resultaten visar på ett behov av att överväga fortsatta gemensamma insatser och ett erfarenhetsutbyte mellan de berörda myndigheterna. Detta för att bättre både kontrollera och stödja de ansvariga huvudmännen till att anordna en utbildning som rustar eleverna för ett kommande arbete som yrkesförare.

Referenser

Andersson P. med flera (2023). *Lärares tolkning och tillämpning av styrdokument i kommunal vuxenutbildning*. rapport på uppdrag av Skolverket, dnr 2.7.4–2020:572, 2023-05-22.

Arbetsmiljöverket. *Arbetsolyckor med dödlig utgång. En jämförelse av antalet dödsolyckor i arbete under åren 2011 – 2020*. tillgänglig via Arbetsmiljöverkets webbplats, < <https://www.av.se/> >.

Arbetsmiljöverket (2023). *Arbetssskador 2022 Occupational accidents and work-related diseases*. Rapport 2023:01.

Förordning (2011:556) med instruktion för Statens skolinspektion.

Förordning (2007:1470) om yrkesförarkompetens.

HFD 2020 ref. 28.

Läroplan för vuxenutbildningen (Lvux12), SKOLFS 2012:101.

Pressmeddelande, 2023-09-04, *YA Holdings dotterbolag YrkesAkademin AB ansöker om företagsrekonstruktion*.

Skolinspektionen (2013). *Arbetsplatsförlagt lärande: Lärlingsutbildningen för vuxna*.

Skolinspektionen (2016). *Utbildningsanordnare med betygsrätt*.

Skolinspektionen (2018) *Yrkesinriktad kommunal vuxenutbildning på entreprenad: Huvudmännens uppföljning av kvalitet*.

Skolinspektionen (2018). *Yttrande över En andra och en annan chans - ett komvux i tiden (SOU 2018:71)*. Remissyttrande, dnr 2018:7743.

Skolinspektionen (2023). *Yttrande över remiss avseende förslag till föreskrifter med anledning av införandet av ämnesbetyg i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och som särskild utbildning på gymnasial nivå*. Remissyttrande, dnr 2023:740. 2023-03-21.

Skollag (2010:800).

Skolverket (2017). *Redovisning av uppdrag om sammanhållna yrkesutbildningar samt stödinsatser under införandet av regionalt yrkesvux*. dnr 2016:1694 och 2017:702, 2017-12-15.

Skolverket, Komvux – Elever och kursdeltagare - Riksnivå. Tabell 9 B: *Antal elever på gymnasial nivå som läst minst en kurs inom ett yrkespaket kalenderåret 2022, uppdelat på typ av yrkespaket*.

Skolverket (2017). *Nationella yrkespaket ska bidra till att fler får jobb*. Pressmeddelande, 2017-12-15.

Skolverket (2021). *Bättre apl. Redovisning av uppdrag om att utbilda handledare och stärka kvaliteten i arbetsplatsförlagt lärande (apl)*. Redovisning av regeringsuppdrag, dnr 2021:1099.

Skolverket och Transportstyrelsen (2021). *Förarutbildning inom gymnasieutbildning och kommunal vuxenutbildning. Ett myndighetsövergripande stödmaterial*. Skolverkets dnr 2021:591, Transportstyrelsen dnr TSFF 2021/1210.

Skolväsendets överklagandenämnd, dnr 2020:248, beslut 2020-06-18.

Statens offentliga utredningar (2020). *Samverkande krafter – för stärkt kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk*. SOU 2020:66.

Transportfackens Yrkes- och Arbetsmiljönämnd (2023). *TYAs Trendindikator – kompetensbehov. En undersökning om rekryteringsbehovet och andra frågor som berör åkerinäringen*. Enkätundersökning, 2023.07, augusti 2023.

Transportstyrelsens författningssamling. *Transportstyrelsens föreskrifter om ändring i Vägverkets föreskrifter (VVFS 2006:65) om trafikskolor*. TSFS 2018:5.

Transportstyrelsen, informationsbrev. *Information till gymnasieskolor och kommunal vuxenutbildning*. 2020-02-28, uppdaterad 2021-05-18, dnr TSTT 2020/687.

Transportstyrelsens tillsynsrapport TSFF 2021/1897, 2021-07-13.

Bilaga 1: Författningsstöd

Stöd för tillsynen

Skollagen anger att Skolinspektionen har tillsyn över skolväsendet.⁴² I skolväsendet ingår kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå i vilken yrkesförarutbildning för tung lastbil och släp ingår.⁴³ Den löpande tillsynen över vuxenutbildning ska utövas på huvudmannanivå och skolnivå.⁴⁴

Skolinspektionen har däremot inte tillsyn om tillsynen är en särskild uppgift för en annan tillsynsmyndighet. Transportstyrelsen har ett visst tillsynsansvar kopplat till yrkesförarutbildningen för tung lastbil och släp. Transportstyrelsens tillsyn utgår bland annat från lag (2007:1157) om yrkesförarkompetens, och avser bland annat den körkortsexamination i form av förarprov som kan aktualiseras inom utbildningen, samt de prov och den rapportering som blir aktuell för utfärdande av yrkestrafikkompetensbevis. Dessa delar ingår således inte i Skolinspektionens tillsyn. Transportstyrelsen ska dock samråda med Skolinspektionen när det gäller deras tillsyn över hur sådana prov genomförs i gymnasieskolan eller kommunal vuxenutbildning.⁴⁵

Tillsynens bedömningsområden och bedömningsgrunder

Som beskrivits ovan har Skolinspektionens tillsyn inriktats mot att kontrollera om körmomenten⁴⁶ samt vissa andra delar⁴⁷ av utbildningen genomförs enligt ämnenas syfte, kursernas centrala innehåll och författningarnas krav i övrigt. Nedan anges de två bedömningsområden som Skolinspektionen har utgått ifrån. Under varje bedömningsområde anges det författningsstöd som har legat till grund för Skolinspektionens bedömningar samt referat av ett urval av dessa.

Genomförande av körmomenten

(2 kap. 13 § VuxF; läroplanen för vuxenutbildningen, avsnitt 2.1 Kunskaper; Mål)

Enligt förordningen om vuxenutbildning ska det för varje ämne finnas en ämnesplan när det gäller kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och

---

⁴² 26 kap. 3 § skollagen (SFS 2010:800).

⁴³ 1 kap. 1 § skollagen.

⁴⁴ 2 § förordning (2011:556) med instruktion för Statens skolinspektion.

⁴⁵ 7 kap. 1 § förordningen om yrkesförarkompetens samt Transportstyrelsens tillhörande föreskrifter.

⁴⁶ Körmoment används som ett samlingsbegrepp för begreppen körning, manövrering, övningskörning och körträning vilka är de begrepp som används i författningarna. Körträning är mer yrkesinriktad och avancerad jämfört med övningskörning för en körkortsbehörighet.

⁴⁷ För att avgränsa tillsynens omfattning begränsas den till sådant innehåll som har koppling till säkerhet i trafiken och vid lastning utifrån riskerna för skador för människor, fordon och gods samt konsekvenser för ekonomin och miljön.

kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på gymnasial nivå. Den ska ge utrymme för läraren och eleverna att själva planera undervisningen.

Av ämnesplanen ska följande framgå:

1. ämnets syfte,
2. varje kurs som ingår i ämnet,
3. det centrala innehållet för varje kurs,
4. antalet gymnasiepoäng eller gymnasiesärskolepoäng som varje kurs omfattar och
5. betygskriterierna för varje kurs.

I läroplanen för vuxenutbildningen uppges det bland annat att (i den utsträckning som framgår av elevens individuella studieplan) eleven ska ges möjlighet att uppnå kraven för en yrkesexamen som innebär att eleven har en av branschen godtagbar nivå av yrkeskunnande för att vara väl förberedd för yrkeslivet.

Allmänna förutsättningar vid övningskörning och körträning samt omfattning av körträning

(4 kap. 2–4 §§ körkortsförordningen, 4 kap. 3 § lagen om yrkesförarkompetens och 2 kap. 2 och 5 §§ förordning om yrkesförarkompetens)

Av körkortsförordningen framgår det bland annat att övningskörning ska ske under uppsikt av någon som har vana och skicklighet att köra fordon av det slag som övningskörningen avser, samt att den som har uppsikt över övningskörningen anses som förare. Vid övningskörning ska den som har uppsikt över övningskörningen följa med i bilen vid den körandes sida, eller ha kontakt i samma trafiksituation med den som övningskör.

Enligt förordningen om yrkesförarkompetens ska en grundutbildning som uppgår till 140 timmar omfatta minst 10 timmars körträning. Med körträning avses individuell körning som en elev utför under uppsikt av en lärare som följer med i bilen. Den som har uppsikt över körträningen anses som förare såvida eleven inte har ett körkort med körkortsbehörighet för fordonet.

Körmomenten omfattar föreskrivna fordonstyper och fordonskombinationer

(2 kap. 35 § skollagen; 2 kap. 13 § förordning om vuxenutbildning; samt ämnesplanerna för godstransporter och kursen GOSGODO, godshantering och kursen GODGOD1 samt transportteknik och kurserna TRAFOR0 och TRAYRK1)

Enligt skollagen ska de lokaler och den utrustning finnas som behövs för att syftet med utbildningen ska kunna uppfyllas.

Av ämnesplanen för ämnet godstransporter (där kursen godstrafik, 200 poäng (GOSGOD0) ingår) framgår det att undervisningen ska ge eleverna möjlighet att utveckla förmåga att framföra fordon för att utföra godstransporter på ett yrkesmässigt sätt. Undervisningen i ämnet ska ge eleverna förutsättningar att utveckla förmåga att köra och manövrera tung lastbil i skiftande trafikmiljö. I det centrala innehållet för kursen godstrafik anges det att kursen ska behandla bland annat körning med tung lastbil.

Av ämnesplanen för ämnet godshantering (där kursen godshantering – vux 100 poäng (GODGOD1) ingår) framgår syftet med ämnet. Där anges det bland annat att undervisningen i ämnet ska ge eleverna möjlighet att utveckla förmåga att framföra truckar och arbetsmaskiner i skiftande miljöer, samt att utföra olika arbeten inom godshantering. I det centrala innehållet för kursen GODGOD1 ingår körning och manövrering av truckar, hjullastare och lastbilsmonterad kran samt hantering av gods med truck, hjullastare och lastbilsmonterad kran.

Av ämnesplanen för ämnet transportteknik (där kursen fordonskombinationer – godstransporter, 200 poäng (TRAFOR0) ingår) framgår det att undervisningen i ämnet ska syfta till att eleverna utvecklar förmåga att framföra transportfordon på ett ansvarsfullt sätt. I det centrala innehållet för kursen TRAFOR0 ingår bland annat manövrering och körning med fordonskombinationer för godstransporter.

Körmomenten sker i en skiftande trafikmiljö och i olika trafiksituationer

(Ämnesplanen för godstransporter och kursen GOSGOD0, godshantering och kursen GODGOD1 samt transportteknik och kurserna TRAFOR0 och TRAYRK1); 1 kap 1 § och 4 kap. 16–17 §§ Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om förarprov, gemensamma bestämmelser (TSFS 2012:41)

I ämnesplanen för ämnet godstransporter (där kursen GOSGOD0 ingår) anges att eleverna i undervisningen ska ges möjlighet att arbeta med uppgifter som är konstruerade så att de återspeglar och förbereder för situationer som eleverna kommer att möta i sitt yrke. Undervisningen ska också ge eleverna möjlighet att utveckla förmåga att framföra fordon för att utföra godstransporter på ett yrkesmässigt sätt. Undervisningen ska ge eleverna förutsättning att utveckla förmågan att köra och manövrera tung lastbil i skiftande trafikmiljöer samt förmågan att utnyttja lastbilens kapacitet för ökad framkomlighet i olika trafiksituationer och i skiftande väglag. I kursen GOSGOD0 ingår såsom centralt innehåll att undervisningen ska behandla körning med tung lastbil i skiftande trafikmiljöer med last och rätt nyttjande av lastbilens kapacitet samt val av växel och motorvarv samt användning av övriga tekniska funktioner för ökad framkomlighet i olika trafiksituationer och väglag.

I ämnet transportteknik (där kurserna TRAFOR0 och yrkestrafik – vux, 300 poäng (TRAYRK1) ingår) framgår det att undervisningen i ämnet ska ge eleverna förutsättningar att utveckla förmåga att köra och manövrera

fordon i varierade trafikmiljöer. I kursen TRAFOR0 ingår som centralt innehåll körning med fordonskombinationer för godstransporter i olika och varierande trafikmiljöer på ett trafiksäkert och miljövänligt sätt. I kursen TRAYRK1 ingår som centralt innehåll att undervisningen ska behandla körning och manövrering av fordon på ett trafiksäkert och miljövänligt sätt i varierade trafikmiljöer.

I Transportstyrelsens föreskrifter om förarprov för körkort som avläggs vid bland annat kommunal vuxenutbildning framgår följande. Om körprovet sker i nedsatt sikt eller mörker, ska bedömningen särskilt avse sökandens ljusbehandling samt placering av fordon vid möte och omkörning med hänsyn till begränsningen av sikten. Om körprovet sker under riskfyllda förhållanden (till exempel halt väglag) ska bedömningen särskilt avse sökandens förmåga att anpassa hastigheten med hänsyn till väglaget.

Genomförande och omfattning av utbildningens vissa andra delar

(2 kap. 13 § VuxF; läroplanen för vuxenutbildningen, avsnitt 2.1 Kunskaper; Mål)

Lärarledd undervisning och kontinuerligt bedriven utbildning

(1 kap. 3 § skollagen, 2 kap. 15 § skollagen, 20 kap. 2 § skollagen, 2 kap. 25 § förordningen om vuxenutbildningen)

Med begreppet undervisning avses i skollagen processer som på lektioner eller vid andra lärtillfällen leds av lärare eller förskollärare mot mål som anges i förordningar och andra författningar som ansluter till denna lag och som syftar till utveckling och lärande genom att barn eller elever inhämtar och utvecklar kunskaper och värden.

Det framgår vidare i skollagen att utgångspunkten för utbildningen av en enskild elev inom kommunal vuxenutbildning ska vara elevens behov och förutsättningar.

I förarbetena till detta lagrum anges det att detta innebär att dessa kriterier ska vara vägledande för hur utbildningen genomförs. Detta kan gälla utbildningens förläggning i tid och rum, val av metoder och hjälpmedel, men även innehåll. Det är också viktigt att den kommunala vuxenutbildningen erbjuds i flexibla former och på tider som passar de studerandes behov. (prop. 2009/10:165 s. 475)

Av förordningen om vuxenutbildning framgår det att utbildningen ska bedrivas kontinuerligt under hela året.

Undervisningen omfattar vissa moment med koppling till säkerhet i trafiken och vid lastning

(20 kap. 6 § skollagen; 2 kap. 13 § förordning om vuxenutbildning; samt ämnesplanerna för godstransporter och kursen GOSGODO, godshantering och

kursen GODGOD1 samt transportteknik och kurserna TRAFOR0 och TRAYRK1)

I ämnesplanen för ämnet godstransporter (där kursen GOSGOD0 ingår) framgår det att undervisningen i ämnet ska syfta till att eleverna utvecklar förmåga att utföra godstransporter med fordon och utrustningar med kvalitet, säkerhet och miljöhänsyn. Undervisningen i ämnet ska ge eleverna förutsättningar att utveckla förmåga att köra och manövrera tung lastbil i skiftande trafikmiljöer samt att hantera utrustningar för lastning, lossning och leverans av gods. I det centrala innehållet i kursen GOSGOD0 ingår planering, förberedelse och utförande av lastning av gods samt manövrering av tung lastbil och hantering av utrustning vid lossning och leveranser av gods. Vidare ingår genomförande av godstransportuppdrag som uppfyller kraven på yrkeskunnande (till exempel redovisning av kör- och vilotider, dokumentation, hög säkerhetsnivå, kvalitet samt kundbemötande).

I ämnesplanen för ämnet godshantering (där kursen GODGOD1 ingår) framgår det att undervisningen i ämnet ska syfta till att eleverna utvecklar förmåga att framföra truckar och maskiner för godshantering. Undervisningen ska bland annat ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om olika typer av lastbärare och deras användningsområden. Som centralt innehåll för kursen GODGOD1 ska undervisningen behandla farligt gods och risker i samband med hantering av farligt gods samt hantering av olika typer av lastbärare (till exempel EUR-pallar, burar och IBC-behållare).

I ämnesplanen för ämnet transportteknik (där kurserna TRAFOR0 och TRAYRK1 ingår) framgår det att undervisningen i ämnet ska syfta till att eleverna utvecklar förmåga att framföra transportfordon på ett ansvarsfullt sätt samt kunskaper om trafikregler och om hur den mänskliga faktorn inverkar på trafikmiljön. Den ska även ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om ergonomi, hälsa, säkerhet och miljö. Undervisningen i ämnet transportteknik ska ge eleverna förutsättningar att utveckla förmåga att utföra säkerhetskontroller på fordon och utrustning och att arbeta säkert och med miljöhänsyn samt på ett sätt som förebygger ohälsa och personskador. Som centralt innehåll för kursen TRAYRK1 ska undervisningen behandla faktorer som kan orsaka olyckor och hur man kan förebygga olyckor. Agerande i kris, olycks-situationer och brand samt första hjälpen till skadade.

Rektors beslut om arbetsplatsförlagt lärande

(20 kap. 6 § skollagen; 1 kap. 4 § samt 2 kap. 13 och 26–27 §§ förordning om vuxenutbildning; 4 kap. 3 § 1 st. lagen om yrkesförarkompetens samt ämnesplanerna för godstransporter och kursen GOSGODO, godshantering och kursen GODGOD1 samt transportteknik och kurserna TRAFOR0 och TRAYRK1).

Av skollagen framgår det att rektorn beslutar om sin enhets inre organisation och ansvarar för att fördela resurser inom enheten efter elevernas olika förutsättningar och behov. Rektorn fattar i övrigt de beslut och har det ansvar som framgår av särskilda föreskrifter i skollagen eller andra författningar. Rektorn får uppdra åt en anställd eller en uppdragstagare vid skolenheten som har tillräcklig kompetens och erfarenhet att fullgöra enskilda ledningsuppgifter och besluta i frågor som avses i första stycket, om inte annat anges.

Enligt förordningen om vuxenutbildning avses med arbetsplatsförlagt lärande sådant lärande i en utbildning som genomförs på en eller flera arbetsplatser utanför skolan. Huvudmannen ansvarar för att skaffa platser för arbetsplatsförlagt lärande och att lärandet uppfyller de krav som ställs på utbildningen. Rektorn beslutar om hela eller delar av kurser ska förläggas till arbetsplatser.

I tillsynsbesluten har Skolinspektionen tydliggjort kraven avseende rektorns beslut om arbetsplatsförlagt lärande. Rektorn ska fatta beslutet innan det arbetsplatsförlagda lärandet påbörjas och beslutet ska dokumenteras. Vidare behöver rektorn besluta om vilka delar av en kurs som ska förläggas till apl utifrån vad i utbildningen som kan genomföras på den aktuella arbetsplatsen, det vill säga efter samråd med den aktuella arbetsplatsen. Aktuell bestämmelse har också ändrats från den 1 juli 2023 och den nya lydelsen ska tillämpas i fråga om utbildning som påbörjas efter den 31 december 2024.

Det framgår vidare av samma förordning att (i de fall kommunal vuxenutbildning anordnas på entreprenad enligt 23 kap. 8 § skollagen) den myndighetsutövning som hör till rektorns uppgifter endast får överlämnas till en enskild entreprenör om entreprenören har fått ett tillstånd enligt 6 kap. 1 § för motsvarande utbildning.

Enligt lagen om yrkesförarkompetens ska körträning ske under uppsikt av en lärare hos den som bedriver utbildningsverksamhet enligt denna lag. Körträning kan därmed inte genomföras genom arbetsplatsförlagt lärande.

Bilaga 2: Verksamheter och huvudmän i tillsynen

Verksamhet	Huvudman⁴⁸
Kommunal vuxenutbildning i Eskilstuna kommun	Eskilstuna kommun, (anordnas genom entreprenad, <i>Kunskapscompaniet</i>)
Lärcenter i Falköpings kommun	Falköpings kommun (anordnas genom entreprenad, <i>Yrkesakademin AB</i>)
Kommunal vuxenutbildning i Gävle kommun	Gävle kommun (anordnas genom entreprenad, <i>Yrkesakademin AB</i>)
Kommunal vuxenutbildning i Göteborgs kommun, Motortekniska gymnasiet	Göteborgs kommun (anordnas i egen regi)
Hultsfreds Lärcenter i Hultsfreds kommun	Hultsfreds kommun (anordnas genom entreprenad, <i>SYAB</i>)
Hälsinglands Utbildningsförbund i Söderhamns kommun	Hälsinglands Utbildningsförbund (anordnas genom samverkansavtal)
Kommunal vuxenutbildning i Hässleholm kommun, Kristianstad	Hässleholms kommun (anordnas genom entreprenad, <i>Yrkesakademin AB</i>)
Vuxenutbildningen i Jönköpings kommun	Jönköpings kommun (anordnas genom entreprenad, <i>Yrkesakademin AB</i>)
Yrkesakademin i Kalmar kommun	Kalmar kommun (anordnas genom entreprenad, <i>Yrkesakademin AB</i>)
Kommunal vuxenutbildning i Karlshamn kommun	Karlshamn kommun (anordnas genom entreprenad, <i>VFG utbildning AB</i>)
Kommunal vuxenutbildning i Karlstad kommun.	Karlstad kommun (anordnas genom entreprenad, <i>Yrkesförarutbildning i Värmland</i>)

⁴⁸ I de fall då verksamheten anordnas genom entreprenad anges den enskilda utbildningsanordnaren med kursiv stil.

Kommunal vuxenutbildning i Kumla kommun	Kumla kommun (anordnas genom entreprenad, <i>Trafikcenter Scantec</i>)
Kommunal vuxenutbildning i Kungsbacka kommun, Elof Lindälvs gymnasium	Kungsbacka kommun (anordnas i egen regi)
Komvux yrkesutbildning i Köpings kommun	Köpings kommun (anordnas genom entreprenad, <i>Axelssons Trafikskola</i>)
Kommunal vuxenutbildning i Ljungby kommun, Sunnerbogymnasiet	Ljungby kommun (anordnas i egen regi)
Yrkesakademin i Luleå kommun	Luleå kommun (anordnas genom entreprenad, <i>Yrkesakademin AB</i>)
Vuxenutbildning i Malmö kommun, Agnesfrids gymnasium	Malmö kommun (anordnas i egen regi)
Kunskapscompaniet i Nyköpings kommun	Nyköpings kommun (anordnas genom entreprenad, <i>Kunskapscompaniet</i>)
Centrum för Vuxnas Lärande, Bessemerskolan, Sandviken	Sandvikens kommun (anordnas i egen regi)
Vuxenutbildningen i Skellefteå kommun, Anderstorpsgymnasiet i Skellefteå	Skellefteå kommun (anordnas i egen regi)
Yrkesakademin i Skellefteå kommun	Skellefteå kommun (anordnas genom entreprenad, <i>Yrkesakademin AB</i>)
Nils Holgerssons Vuxenutbildning i Skurups kommun	Skurups kommun (anordnas i egen regi)
Vuxenutbildningen i Stenungsunds kommun	Stenungsunds kommun (anordnas i egen regi)
Stockholms transport och fordonstekniska gymnasium i Stockholms kommun	Stockholms kommun (anordnas i egen regi)
Vuxenutbildningen i Varbergs kommun	Varbergs kommun (anordnas genom entreprenad, <i>Yrkesakademin AB</i>)
Vuxenutbildningen i Vännäs kommun, Liljaskolan i Vännäs kommun	Vännäs kommun (anordnas i egen regi)
Edströmska vuxenutbildning i Västerås kommun	Västerås kommun (anordnas i egen regi)

Kommunal vuxenutbildning i Östersunds kommun, Dille gård i Östersunds kommun	Östersunds kommun (anordnas genom entreprenad, <i>Dille gård AB</i>)
---	---

Bilaga 3: Metod

Den här tillsynen har omfattat 28 verksamheter som bedriver det största nationella yrkespaketet (sett till antal elever) inom fordon och transport. Yrkespaketet *Yrkesförare Godstransporter, 800 poäng* är utformat för arbete som yrkesförare med tung lastbil och släp samt yrkeskompetensbevis (YKB).

Nedan följer en beskrivning av urvalet av verksamheter och genomförandet av tillsynen.

Urval

Vanligtvis ligger skolenhetsregistret till grund för Skolinspektionens urvalsarbete. För komvux kan dock skolenhetsregistret inte användas för att identifiera vilka huvudmän och/eller verksamheter som erbjuder och bedriver en sammanhållen utbildning utifrån exempelvis ett visst yrkespaket. Det beror på att verksamhetsnivån skiljer sig från skolenhetsnivån. Exempelvis så kan en skolenhet utgöras av flera olika verksamheter och en verksamhet kan ingå i flera olika skolenheter.

Transportstyrelsen för register över samtliga huvudmän och skolenheter som bedriver yrkesförarutbildningar. Eftersom registret avser samtliga yrkesförarutbildningar med förarprövare eller rapportörer för yrkeskompetensbevis (YKB-rapportörer) har registret inte kunnat användas för att dra ett urval av verksamheter som bedriver yrkesutbildning för yrkesförare för tung lastbil och släp. Transportstyrelsens register har däremot kunnat användas som utgångspunkt för att avgränsa urvalsarbetet och begränsa antalet relevanta huvudmän att samla in uppgifter från. Bland annat samlades följande uppgifter in från huvudmännen:

- Huruvida huvudmannen erbjuder yrkesutbildningen yrkesförare för tung lastbil och släp (Yrkespaketet Yrkesförare Godstransporter, 800 poäng).
- Vilka verksamheter som bedriver utbildningen.
- Om utbildningen anordnas genom entreprenad och gällande avtalsperiod.
- Antalet elever per verksamhet.
- Adress till verksamheten.

Bristen på information om vilka verksamheter som har varit möjliga att ingå i urvalet har medfört att myndigheten först har behövt samla in uppgifter från huvudmännen och för att därefter genomföra en urvalsdragning med en strävan att tillsynen skulle omfatta 30 verksamheter.

I den mån det var möjligt skulle urvalet av verksamheter dras med hänsyn till antalet elever, geografisk spridning, variation av kommungrupper, variation mellan verksamheter i kommunens egen regi och verksamheter

som anordnas genom entreprenad, samt inkludera verksamheter med och utan förarprovare. De verksamheter med flest antal elever skulle prioriteras. Även dokumenterade riskindikationer från andra myndigheter skulle beaktas vid urvalet. För de verksamheter som anordnades genom entreprenad av enskilda utbildningsanordnare togs även hänsyn till att verksamheten hade en pågående utbildning och att avtalsperioden sträckte sig en tid efter Skolinspektionens tillsyn.

När informationsinhämtningen var genomförd var det 29 verksamheter som hade minst 10 elever som gick det aktuella yrkespaketet, och där eventuella avtal löpte även en tid efter Skolinspektionens tillsyn. Detta innebar att ingen prioritering behövde göras av vilka verksamheter som var i det största behovet av tillsyn, utan samtliga 29 verksamheter kunde ingå i urvalet.

De utvalda verksamheterna

Av de 29 verksamheterna som ingick i urvalet anordnades 12 i kommunens egen regi eller genom kommunförbundets samverkansavtal. De övriga 17 verksamheterna anordnades genom entreprenad av enskilda utbildningsanordnare.⁴⁹ Av verksamheterna som anordnades i kommunens egen regi eller genom kommunförbundets samverkansavtal så hade två verksamheter egna förarprovare. Därutöver hade två verksamheter både egna förarprovare och YKB-rapportörer. Åtta verksamheter hade endast YKB-rapportörer. Verksamheter som anordnas genom entreprenad av enskilda utbildningsanordnare kan endast ha YKB-rapportörer, det vill säga inga förarprovare.

I samband med informationsinhämtningen inför tillsynen valde en huvudman att säga upp avtalet med en verksamhet som anordnades genom entreprenad av en enskild utbildningsanordnare.⁵⁰ Därför har tillsynsbesök genomförts och beslut fattats för totalt 28 verksamheter inom ramen för tillsynen.

Tillsynsbeslut per verksamhet med utgångspunkt i utvalda bedömningsgrunder

I tillsynen har Skolinspektionen kontrollerat om *körmomenten*⁵¹ samt *vissa andra delar*⁵² av utbildningen genomförs enligt ämnens syfte, kursernas

---

⁴⁹ Antingen genom avtal via upphandling eller genom ett auktorisationsförfarande. Auktorisation innebär att kommunen lägger ut hela eller delar av vuxenutbildningen på entreprenad och de utbildningsanordnare som uppfyller auktorisationsvillkoren ges möjlighet att tillhandahålla utbildning. Eleven väljer fritt mellan olika utbildningsanordnare.

⁵⁰ Detta avser ett auktorisationsavtal mellan huvudmannen Solna kommun och den enskilda utbildningsanordnaren Bergstrands Utbildningar. Huvudmannen angav vid informationsinsamlingen inför tillsynen att avtalet avbrutits.

⁵¹ Körmoment används som ett samlingsbegrepp för begreppen körning, manövrering, övningskörning och körträning, vilka är de begrepp som används i författningarna. Körträningen är mer yrkesinriktad och avancerad jämfört med övningskörningen för en körkortsbehörighet.

⁵² För att avgränsa tillsynens omfattning begränsas den till sådant innehåll som har koppling till säkerhet i trafiken och vid godshantering utifrån skaderiskerna för människor, fordon och gods samt konsekvenser för ekonomi och miljö.

centrala innehåll och författningarnas krav i övrigt. Valet av de två bedömningsområdena och de underliggande bedömningsgrunderna har baserats på den riskbild som tillsynen utgått från. Bedömningsgrunderna har sin grund i författningarna, se vidare bilaga 1.

Skolinspektionens bedömning har sammanställts i beslut som kommunicerats med de berörda huvudmännen för de respektive verksamheterna. Yrkesförarutbildningen i komvux kan anordnas antingen i huvudmannens (kommun/kommunförbund/region) egen regi, genom samverkansavtal, eller genom entreprenad av enskild utbildningsanordnare.⁵³ I tillsynen har 28 beslut fattats för de utvalda verksamheterna. Besluten är riktade till huvudmännen som är ytterst ansvariga för utbildningen och att eleverna får den utbildning som de har rätt till.

Utbyte med externa representanter inför och under tillsynen

I det förberedande arbetet inför tillsynens genomförande har representanter (undervisningsråd, jurister och inspektörer) för Skolverket och Transportstyrelsen kontaktats för värdefull kunskapsuppbyggnad och underlag kopplat till tillsynens urval. I den förberedande fasen har erfarenhetsutbyte även skett med representanter från de berörda myndigheterna för att skapa en lämplig undersökningsdesign och ändamålsenliga utredningsmetoder för tillsynen av den aktuella yrkesförarutbildningen. Utbildningen berörs av flera regelverk och tillsynsmyndigheter och därmed finns det olika erfarenheter av samma utbildning.

Inspektörer från Transportstyrelsen deltog inledningsvis under ett förberedande pilotbesök och i efterföljande analys av iakttagelser och inhämtat underlag från Skolinspektionens två pilotbesök. Både Skolverket och Transportstyrelsen har varit med i samtal om gränsdragningsfrågor och bidragit med sina kunskaper och erfarenheter i samband med en inledande utbildningsinsats för de berörda utredarna i denna tillsyn. Täta avstämningar och kontakter med representanter från ovan nämnda myndigheter har varit värdefulla för att utforma och genomföra en likvärdig och en effektiv tillsyn. Även Transportfackens yrkes- och arbetsmiljönämnd (TYA) har bidragit med värdefulla kunskaper om bland annat vad som krävs för olika typer av utbildningsintyg och riktlinjer kopplat till truck, hjullastare och lastbilsmonterad kran. Skolinspektionen ansvarar dock ensam för de bedömningar och förelägganden som fastslås i besluten till huvudmännen inom ramen för tillsynen.

Empiri och insamlingsmetod

---

⁵³ Det är endast kommuner/kommunförbund/regioner som får vara huvudmän för komvux. Även när utbildningen anordnas genom entreprenad av en enskild utbildningsanordnare är det ytterst huvudmannen som ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med tillämpliga författningar.

Verksamhetsbesök har genomförts på plats ute i verksamheterna. Besöken har också kompletterats med digitala intervjuer. Skolinspektionens verksamhetsbesök har genomförts under perioden december 2022–juni 2023. I tillsynen har beslut fattats för varje huvudmans respektive verksamhet.

Skolinspektionen beslut efter tillsynen av verksamheten riktar sig till huvudmannen som ansvarar för att åtgärda de förelagda bristerna. Vi bedömer således inte till exempel enskilda lärares arbete. Däremot intervjuar vi lärare och elever samt genomför observationer för att få en samlad bild. Det är huvudmännen och rektorerna som behöver ge förutsättningar så att utbildningen kan utvecklas.

Intervjuer

I tillsynen har intervjuer varit den huvudsakliga informationskällan för att bedöma om det finns brister inom tillsynens områden. Vid intervjuerna har Skolinspektionens utredare utgått från ett gemensamt intervjustöd. Men frågornas formulering och ordning liksom vilka följdfrågor som har ställts har varierat mellan intervjuerna. Intervjuerna har också kompletterats med dokumentation och observationer.

Utifrån Skolinspektionens önskemål om respondentgrupper har huvudmännen och rektorerna initialt föreslagit respondenter. Till detta har ibland Skolinspektionens utredare efterhand önskat att intervju specifika lärare och elever för ytterligare fördjupning inom delområden i tillsynen. Skolinspektionen har också under verksamhetsbesöken och därefter haft möjligheten att komplettera med ytterligare respondenter. Intervjuer har genomförts med följande respondenter:

- Elever som deltar i yrkesförarutbildningen för tung lastbil och släp inom komvux på gymnasial nivå. Gruppintervjuer har genomförts med i första hand elever som är i slutet av sin utbildning.
- Lärare och eventuella förarprövare för kurser inom yrkespaketet inklusive genomförandet av körmomenten.
- Rektor – det vill säga den person som huvudmannen uppger är rektor för yrkesförarutbildningen för tung lastbil och släp inom komvux på gymnasial nivå.
- Annan relevant personal som genom analys av den insamlade dokumentationen eller som vid verksamhetsbesöket har identifierats som viktiga respondenter med god kunskap om utbildningen. Det kan exempelvis vara studie- och yrkesvägledare, YKB-rapportör eller någon annan relevant personal.

Observationer

Utredarna har inför verksamhetsbesöken planerat för en inledande elevledd rundvandring/observation i verksamheten med anknytning till exempelvis körmomenten i utbildningen. Observationerna har både varit

en utgångspunkt och ett komplement till intervjuerna. Observationer har i första hand använts för att samla in konkreta exempel och beskrivningar av verksamhetens arbets- och tillvägagångssätt, lokaler, samt utrustning. Observationerna har använts för att ställa fördjupande och konkreta frågor till respondenterna samt bidragit till de verksamhetsnära bedömningarna.

Dokumentstudier

Skriftliga underlag av betydelse för tillsynen har inhämtats från huvudmännen om verksamheterna i tillsynen innan besöket. I de fall det har varit relevant så har underlagen utgjort en del av empirin i besluten för varje huvudmans respektive verksamhet.

Sammanställning, analys, bedömning och beslut

Empirin från verksamhetsbesöken och intervjuerna har sammanställts i ett underlag inför beslut (protokoll) som har kommunicerats till huvudmannen och verksamheten. Relevant dokumentation har analyserats tillsammans med empirin från verksamhetsbesökens observationer och intervjuer. Därefter har en sammantagen bedömning gjorts.

I besluten till respektive huvudman för de utvalda verksamheterna anges om det finns brister i genomförandet enligt de författningar som ligger till grund för tillsynen (för en sammanfattning, se vidare i bilaga 1). Besluten redovisar vilka omständigheter som ligger till grund för de bedömningar som har gjorts och vilka åtgärder som ska vidtas. Det är huvudmannen som ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med författningarna och som ska se till att nödvändiga åtgärder vidtas om det framkommer att det finns brister i verksamheten.